

La mediació escolar en educació primària: la veu del professorat i alumnat

Carlota Sala Corbella*

Dra. Laura Arnau Sabates**

Quan parlem de mediació ens referim a la possibilitat de resoldre conflictes sense haver de sotmetre's a una autoritat o a un tercer que pren una decisió per posar fi a aquest conflicte. Les parts decideixen acudir a un tercer neutral i imparcial que convidarà i farà servir tots els recursos que tingui al seu abast per tal de que les parts involucrades es posin d'acord en trobar una solució per al conflicte en què es troben.

El Decret 279/2006, 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya, va establir per primera vegada les bases per introduir la mediació a l'àmbit escolar. En l'article 25 regula els tres següents àmbits d'aplicació: la mediació com a estratègia preventiva en la gestió de conflictes, la mediació com a eina de resolució de conflictes, la mediació com a estratègia de reparació o reconciliació.

Això succeïa fa dotze anys, i el que es pretén recollir en aquest article és un anàlisi sobre la implementació de la mediació en l'àmbit escolar, concretament en l'educació primària. Cal tenir en compte que estem parlant d'un àmbit on una part dels protagonistes tenen un màxim d'onze anys, per tant, amb una maduresa, a raó de l'edat menor a la dels adults. L'objectiu d'aquest treball és conèixer, en primer lloc, la percepció de la mediació en l'àmbit de l'educació primària per part de professorat i alumnat, i en segon lloc, valorar el grau d'aplicació i els resultats dels processos de mediació celebrats en aquest àmbit.

Per donar resposta als objectius plantejats s'ha pres com a referència l'escola J.V. d'una localitat del Vallès Occidental, on des de fa uns anys s'hi ha anat introduint la mediació. S'han seleccionat dues mostres d'oportunitat. Per una banda, membres de l'equip docent i, per l'altra alumnes de 5è i 6è de primària del centre.

S'han utilitzat tècniques qualitatives i quantitatives. S'han fet enquestes a l'equip docent del centre, agafant una mostra de 20 mestres, i 60 alumnes de 5è i 6è, el 100% l'ha contestada. Complementàriament, s'ha entrevistat a la cap d'estudis d'educació primària de l'escola, la M. S., la qual cosa ens ha permès conèixer com va ser l'inici de la mediació a l'escola des d'una perspectiva més institucional, la seva implantació i els resultats que se n'han extret fins ara.

1. Resultats de les enquestes presentades a mestres i alumnes

1.1 Quina percepció tenen els actors, mestres i alumnes, de la mediació com a eina per resoldre conflictes?

Cada enquesta presentada a alumnes i mestres ha estat conformada per deu preguntes, en ambdós casos sis preguntes formulades amb la finalitat de conèixer la percepció que tenen els actors sobre la mediació, incloent-hi aspectes com els coneixements que en tenen o la seva aplicació com a instrument educatiu. La resta de preguntes han estat formulades per conèixer el grau d'aplicació de la mediació i els resultats dels processos de mediació celebrats. A l'anàlisi d'aquesta qüestió em referiré al següent apartat.

Pel que fa al professorat, un 75% dels enquestats considera que ha rebut la formació necessària per dirigir un procés de mediació, de la qual cosa s'extreu que els mestres del centre dominen la mediació com a eina de resolució de conflictes o almenys, hi estan familiaritzats.

Un 61,7% dels alumnes han respòs que tenen suficients coneixements sobre la mediació, i un 74,5% de l'equip docent creu que els alumnes entenen què és una mediació. Seguint en aquesta línia, pel que fa als alumnes, es detecta un alt interès en la mediació, a l'haver respòs un 91,5% que els agradaria seguir rebent formació sobre la mateixa.

Una de les qüestions que també es plantejava era si una persona externa a l'escola, és a dir, que no fossin mestres dels mateixos alumnes, facilitaria l'ús de la mediació i l'equip docent enquestat considera en un 87,5% que no. Aquesta qüestió es fonamentava en la relació de confiança entre alumne i mestre, en el sentit de si podria contaminar el procés de mediació. Observem que no és així.

El 100% de l'equip docent que ha respòs l'enquesta considera que la mediació és una bona eina per resoldre els conflictes entre alumnes de 5è i 6è. Aquesta era una incògnita que, a raó de l'edat, es plantejava a l'iniciar aquest projecte. Pel que fa als alumnes un 93,7% també ho creu d'aquesta manera. Per tant, podem considerar que un alt percentatge dels actors veuen la mediació com una bona eina per resoldre conflictes entre nens i nenes entre 10 i 11 anys.

Per últim, s'analitza la possibilitat de modular, encara que sigui a llarg termini, la manera que tenen els alumnes d'afrontar els conflictes i per tant, la seva conducta envers el mateix. És a dir, si arran d'anar treballant la mediació com a eina de prevenció dels conflictes podria comportar una educació en valors com el respecte, no violència o el reconeixement entre companys. Doncs bé, un 100% de l'equip docent va respondre efectivament que sí.

1.2 Grau d'aplicació de la mediació com a eina de resolució de conflictes en el context de l'escola i resultats dels processos de mediació celebrats

En segon lloc, cal analitzar en quina mesura la mediació és utilitzada en conflictes entre els alumnes de 5è i 6è de primària i quin és el resultat dels processos de mediació celebrats.

Respecte al professorat, un 50% dels enquestats, ha participat en algun moment en una mediació des de que existeix aquest servei a l'escola. Destacar, però, que aquests afirmen que el 100% de les mediacions a les quals han participat han sigut

satisfactòries i que mai s'ha repetit el conflicte entre els alumnes participants en la mediació.

Per altra banda, un 29,8% dels alumnes han demanat iniciar un procés de mediació per solucionar un conflicte. Tot i això, un 63,9% dels alumnes que han sigut part d'un procés alguna vegada, afirmen que la mediació els ha ajudat a resoldre'l. Però, així com els mestres responien que en cap cas s'havia repetit el conflicte, un 17% dels alumnes que han participat en una mediació, manifesten que el conflicte ha tornat a aparèixer en algun moment posterior. Per tant, hi ha una divergència entre les respostes de l'equip docent i les de l'alumnat en aquest aspecte i no en podem extreure una conclusió ferma.

Cal tenir en compte també, que la M. S., coordinadora d'Educació Primària, ens comentava que en aquests moments, de tot el professorat d'educació primària només dos s'ofereixen com a mediadors. Per tant, cal ressaltar que, tot i el professorat entén la mediació com una eina positiva, la participació per part del professorat és escassa.

2. Com es va començar a introduir la mediació a l'escola i quines oportunitats s'han generat?

La cap d'estudis d'educació primària M.S. de l'escola ens explica que la mediació es va començar a introduir durant el curs 2007-2008. L'ajuntament de la localitat on es troba el centre, hi va derivar mediadors per impartir cursos, en un primer moment, a l'equip directiu, a tot l'equip docent i als pares dels alumnes d'E.S.O. *“En aquell moment, vam considerar que els alumnes de primària eren massa petits per entendre què era la mediació i vam començar a introduir-la pensant en els alumnes de secundària”*, afirma la cap d'estudis. Tot i això, no es va aconseguir que, ni tan l'equip docent com l'alumnat d'E.S.O., dipositessin un interès real en la mediació.

Durant el curs 2013-2014 es va voler introduir la mediació a l'educació primària. La metodologia va ser la mateixa, l'ajuntament va derivar una mediatra, la L.M., a l'escola perquè formés mestres i alumnes de 5è i 6è de primària. *“Alumnes i mestres van rebre formació, i vam crear un servei de mediació a l'escola, però pocs mestres s'oferien com a mediadors i pocs alumnes demanaven celebrar una mediació quan tenien un conflicte amb un company”*, afirma la M.S.

El curs passat, 2016-2017, una mestra d'educació primària, creient en la mediació com una bona eina per la resolució de conflictes, va seguir formant-se en la gestió positiva de les relacions i el conflicte. Arran del seu testimoni, l'equip directiu va decidir facilitar la mateixa formació a tot el professorat d'educació primària, d'aquesta manera es van formar en la mediació com a eina per resoldre els conflictes i en eines per gestionar de manera positiva les relacions. Això va generar l'oportunitat de transmetre i aplicar els coneixements adquirits als grups de 5è i 6è de primària, i van començar a treballar la mediació com a estratègia preventiva de conflictes. *“Treballen, a través de jocs didàctics, valors com l'empatia, el reconeixement, el respecte, la democràcia...entre d'altres. I ha sigut a partir d'aquest moment quan hem començat a veure un canvi important en la conducta dels alumnes envers els*

companys i els mestres” afirma la M.S. A més a més, ens explicava que des de que han treballat la gestió de relacions positives, entenen millor la mediació i cada vegada hi ha més alumnes que, quan es troben en un conflicte, demanen participar-ne en una. De fet, cal recordar que un 91,5% dels alumnes enquestats afirmen que els agradaria seguir rebent formació sobre la mediació, la qual cosa corrobora el que afirma la cap d’estudis, l’augment d’interès dels alumnes per la mediació.

Per tant, la mediació ha generat l’oportunitat d’incidir en la convivència de la comunitat escolar, de modular la conducta dels alumnes, la qual cosa alhora comporta la prevenció de conflictes i la millora del clima escolar. Precisament en aquest sentit es presentava la mediació escolar al Llibre Blanc de Mediació (2014, 441) quan es referia a la mateixa com “una estratègia de resolució dialogada i col·laborativa de conflictes que (...) té també un caràcter d’intervenció educativa intencional. Això vol dir que, si bé tot procés de mediació en qualsevol àmbit comporta l’aprenentatge de nous plantejaments de resolució de conflictes, la mediació en l’àmbit escolar és doblement educativa”.

3. Limitacions de l’estudi

Cal tenir en compte que els resultats d’aquest treball de camp formen part d’una primera aproximació al tema, que s’ha tingut en compte una mostra d’una única escola i que per confirmar els resultats caldria disposar d’una mostra més àmplia, i comparar-los amb els d’altres escoles.

4. Conclusions i propostes de futur

Una de les qüestions plantejades a l’iniciar aquest treball era si els alumnes de 5è i 6è de primària són capaços d’entendre i posar en pràctica la mediació, a raó de la seva maduresa. Dels resultats de les enquestes i de l’entrevista amb la cap d’estudis s’extreu que, un cop els alumnes s’hi ha anat familiaritzant, no només comprenen la mediació sinó que la utilitzen. Ara bé, s’ha de destacar la importància del treball previ que s’ha fet a l’escola sobre la gestió positiva de les relacions i el conflicte i dels valors que se’n deriven. Ha sigut quan els alumnes han començat a recórrer a la mediació. Recordar que, la totalitat dels mestres i més del 90% dels alumnes enquestats creu que la mediació és una bona eina per resoldre els conflictes que sorgeixen a l’escola. Per tant, es pot concloure que mestres i alumnes tenen una percepció molt positiva sobre l’ús de la mediació a l’educació primària.

En segon lloc, es pretenia analitzar el grau d’aplicació de la mediació i els resultats dels processos celebrats. En aquest sentit s’extreu que, tot i la positiva percepció que tenen mestres i alumnes sobre la mediació, menys d’un 30% dels alumnes prenen la iniciativa d’iniciar un procés de mediació quan es troben en una situació de conflicte. Ara bé, més del 60% que hi han participat afirmen que la mediació els ha ajudat a resoldre’ls. Destacar doncs, pels resultats de les enquestes tan d’alum-

nes com de mestres, les mediacions celebrades, generalment, culminen amb bons resultats.

Tot i els resultats positius de la mediació cal fer un incís en que només dos mestres de setze que formen l'equip docent d'educació primària s'ofereixen per ser mediadors a l'escola, per tant, tot i la bona percepció de la mediació per part dels actors, encara queda camí per recórrer. Cal motivar l'ús de la mediació. De cara als alumnes, potser caldria crear un canal o una metodologia dins de la mateixa escola que impliqués un accés senzill i ràpid a la mediació. Seria una eina per comprovar si d'aquesta manera augmentaria la participació. Destacar que seria bo seguir formant els alumnes i mestres en la gestió i resolució positiva dels conflictes. A més a més, i de cara a intentar propiciar que més mestres s'oferissin com a mediadors a l'escola, potser convindria posar de manifest el canvi de conducta que ja s'està produint per part dels alumnes, tal i com apuntava M.S., ressaltant que instaurant una cultura de mediació es pot culminar amb l'obtenció d'un millor clima escolar.

La implantació de la mediació en l'àmbit escolar va més enllà d'introduir una eina alternativa de resolució de conflictes, ja que pot comporta el desenvolupament d'una educació en valors diversos, estrictament necessaris per a una bona convivència en una societat futura.

5. Bibliografia

Catalunya. DECRET 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya. DOGC 6 de juliol de 2006.

Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya. *Gestió i Resolució Positiva dels Conflictes* (2014).

Pompeu Casanovas, Mª Elena Lauroba, Jaume Magre (2010). *Llibre Blanc de Mediació* (capítol 8). Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia.

* Carlota Sala Corbella, graduada en Dret i estudiant del Màster de Mediació: especialitat en Mediació Familiar i els àmbits del dret privat.

** Dra. Laura Arnau Sabatés, mentora.